

Škola hrou v SAR*

* Středoafrická republika

Škola hrou ve Středoafričké republice (SAR)

Program Škola hrou v SAR nabízí komplexní řešení „na klíč“ pro učitele Středoafričké republiky. Spojuje využití moderních pedagogických metod s autorskou přípravou, tiskem a distribucí didaktických pomůcek v národním jazyce sango.

Středoafričká republika, země ve středu afrického kontinentu, je jedna z nejchudších zemí na světě, která trpí dlouhodobou politickou nestabilitou. Pokud se má dostat na jinou cestu a proměnit se v samostatný a stabilní stát, potřebuje vzdělané lidi. Vzdělání ale není možné bez schopných učitelů. Důležité jsou i vhodné učební pomůcky. Toho se v SAR zásadně nedostává.

Proto se v roce 2015 spojili čeští pedagogové z týmu SIRIRI a středoafričtí učitelé a zahájili vzdělávací program “Škola hrou v SAR”. Máme tak jistotu, že odpovídá potřebám středoafričských učitelů, má vysoký standard pedagogiky 21. století a didaktické pomůcky jsou v jazyce, jemuž místní obyvatelé rozumějí. Zájem učitelů a rodičů o vzdělávací program stále roste. Nejde jen o vzdělávání učitelů. Kurzy pro pedagogy doplňují další materiály, které jsou součástí programu – slabikář a čítanka v sango, pedagogické manuály a didaktické pomůcky. Na tvorbě nové čítanky v sango se podílel středoafričský lingvista prof. Diki-Kidiri.

V čem je problém?

Středoafriická republika je zničena občanskou válkou a chudobou. Úroveň vzdělávacího systému nedává záruku, že by se tento stav měl v brzké době změnit.

Gramotnost obyvatelstva staršího patnácti let je v SAR podle statistik dlouhodobě nejnižší na světě. Podle údajů z mezinárodního indexu (prosperity.com) srovnávacího země z hlediska dostupnosti a úrovně vzdělávání z roku 2019 je SAR na 164. místě ze 167 sledovaných zemí. Děti před nástupem do školy znají jen nejrozšířenější jazyk sango. Výuka na školách ale probíhá převážně ve francouzštině, což dětem ztěžuje osvojení základního učiva. Úroveň státních škol je slabá. Středoafriické ministerstvo školství dlouhodobě není schopno zajistit učitelům nejen pravidelné platy, ale ani jejich dostatečné vzdělávání.

Z hlediska metod je výuka postavena na memorování dlouhých francouzských textů nebo jejich opisování z tabule. Žáci zpravidla nemají k dispozici sešity ani učebnice, často mají pouze tabulku, na kterou se píše křídou.

Jak se dá problém řešit?

Děti potřebují hlavně učitele, který je dovede motivovat, a učebnice, které budou mluvit jejich jazykem. Náš program dokáže zajistit obojí.

Základní ideou programu je zkvalitnění výuky na středoafriických školách na prvním stupni základní školy, protože je to pro mnoho žáků jediný (nejvyšší) stupeň dosaženého vzdělání. Pomocí kreativity a hravých účelných metod rozvíjí tento program u dětí radost z učení a umožňuje jim efektivně si vědomosti osvojit.

Za programem stojí organizace SIRIRI z České republiky, která v SAR působí už od roku 2006 a našla v zemi pevné partnery mezi misionáři Řádu bosých karmelitánů. Ve spolupráci se zkušenými českými pedagogickými odborníky hledala SIRIRI, jak nejlépe učitele v SAR podpořit.

Do přípravy konceptu se zapojili i místní učitelé, kteří vůbec poprvé dostali možnost vyučovat v rodném jazyce sango, a nikoli ve francouzštině.

Po absolvování interaktivního školení předává SIRIRI všem účastníkům Manuál pěti pedagogických principů a další didaktické pomůcky, kterými jsou živá abeceda, sady písmen a číslic, ilustrovaný slabikář a čítanka, vše v místním jazyce sango.

Podpora výuky v jazyce sango na prvním stupni základních škol je v souladu s doporučením UNESCO ohledně výuky v mateřském jazyce v mnohojazyčných zemích. Středoafriické ministerstvo školství doporučilo výuku v sango již v roce 1976.

V čem je to řešení nejlepší?

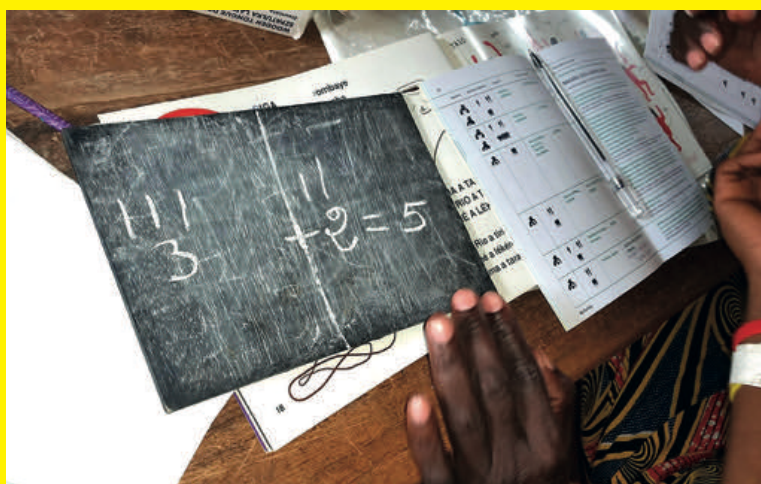
Program nevymýšlel nikdo „od stolu“. Tvořil se v dialogu s místními učiteli, aby odpovídal na to, co středoafriické školství skutečně potřebuje. Poptávka po tomto programu je obrovská, z čehož je patrné, že program má smysl a že se jeho realizace daří.

Interaktivní kurzy pro učitele prvního stupně základních škol

Cílem kurzů je inspirovat učitele ideou „smysluplného vzdělávání“, tedy aby ve vzdělávacím procesu dokázali posílit interakci mezi žákem a učitelem. V duchu konceptu „škola hrou“ podle Jana Ámose Komenského je cílem usilovat o to, aby se v dětech rozvíjela tvořivost, hravost a ve výsledku i radost z učení. V průběhu seminářů i během vyučovacího procesu zástupci SIRIRI doprovázejí učitele a spolu s nimi potvrzují, že i v podmínkách extrémně chudé země lze pracovat se základními moderními pedagogickými postupy a s didaktickými pomůckami. V SAR volají po dalších kurzech, aby mohli ještě více prohlubovat svou kvalifikaci a otevřít cestu ke vzdělání dalším učitelům.

Vzdělávací semináře vycházejí z příručky, která byla vytvořena pro místní učitele na míru. Na kurzech jsou edukováni, jak přistupovat k učení tvořivě, klást otázky, aktivně naslouchat a číst s porozuměním. Během kurzů se také učitelé učili vytvářet pro žáky jednoduché pomůcky. SIRIRI realizovala od roku 2016 do roku 2020 v období mezi únorem až dubnem evaluační návštěvy ve třídách učitelů, kteří absolvovali školení, vyhodnocovala dovednosti a pokroky dětí a poskytovala zpětnou vazbu učitelům. Z těchto cest vznikly podrobné evaluační zprávy z desítek sledovaných tříd.

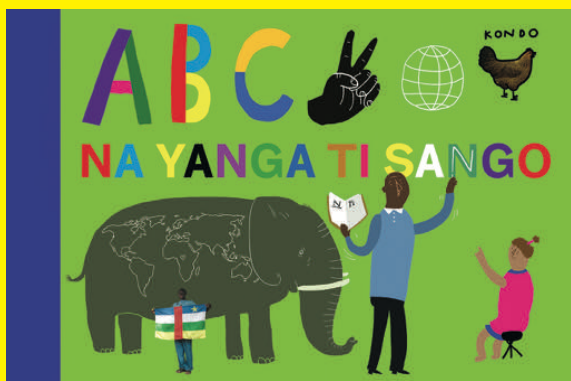
Nástěnné didaktické kresby

V návaznosti na program jsou realizovány i nástěnné didaktické kresby. Desítky škol v Bozoum, v Bouaru a Baoru a v jejich okolí jsou postupně vybavovány kresbami. Na jejich návrhu či přímo realizaci pracovali dva čeští umělci, David Böhm a Jiří Franta. Tyto kresby se osvědčily jako alternativa k chybějícím učebnicím a jsou navrženy tak, aby byly využitelné napříč předměty. První kresby vznikaly i díky podpoře Velvyslanectví České republiky v Abují (Nigérie), pod které Středoafriická republika teritoriálně spadá.

Sada Živé abecedy, slabikář ABC a čítanka v sango

Třídy vyškolených učitelů byly vybaveny sadou ilustrované živé abecedy, děti dostaly slabikář v sango. Tato učebnice vznikla ve spolupráci se středoafričtými učiteli a českými výtvarníky. Jejím cílem je umožnit dětem osvojit si základy techniky čtení. Slabikář zůstává v majetku školy, čímž se výrazně prodlužuje jeho životnost. Další navazující učebnicí je čítanka v jazyce sango. Když si děti osvojí techniku čtení v jazyce, který znají, mohou mnohem lépe a efektivněji přejít na úřední francouzštinu, jejíž znalost je v této zemi, nejen pro další stupně vzdělávání, nutná.

První etapa programu v letech 2015–2019

Vyškoleno bylo celkem 458 středoafriických učitelů ze 135 církevních, státních, městských i venkovských škol. Školení proběhlo ve dvou velkých krajských městech. Vyškolení učitelé dostali k dispozici 10 250 slabikářů, 110 didaktických kreseb a dalších pomůcek.

Během pěti let přijelo do SAR přes 30 evropských dobrovolníků, byli to školitelé a dva výtvarníci. Do vedení kurzů se také postupně jako školitelé aktivně zapojovali i vybraní středoafriičtí učitelé. Tento způsob práce měl za cíl posilovat místní kapacity a perspektivně předat program do rukou Středoafričanů.

Rok 2019 byl pilotním ročníkem, kdy se školení na přání učitelů rozšířilo i na konkrétní předměty: matematiku, čtení a psaní. Od července 2019 působila přímo v SAR koordinátorka programu Škola hrou a připravovala školení pro rok 2020. Poskytovala podporu vyškoleným učitelům a na rozšíření programu do dalších škol a na jeho předání místním autoritám spolupracovala s místními i mezinárodními institucemi.

Covidová pauza a druhá etapa – předání programu středoafriickým školitelům v roce 2023

Na jaře 2020 však došlo k celosvětové covidové pandemii, proto musela být realizace programu ze strany SIRIRI pozastavena a zůstala plně v rukou středoafriických učitelů. Až v roce 2022 bylo možné navštívit některé školy a učitele a ukázalo se, že učitelé nadále vyučují v ságu a používají nabyté vědomosti a pomůcky při výuce na prvním stupni. Program tedy v duchu udržitelnosti a nezávisle na přítomnosti školitelů z Evropy pokračuje dál. V několika třídách jsme našli lokálně vyráběná počítadla ze dřeva a víček od pet lahví. Učitelé mají o program nadále velký zájem. Žádali nás o další školení a didaktické kresby do škol, kde ještě nejsou. Proto jsme se rozhodli doplnit didaktické kresby vesnickým školám v oblasti kolem města Bozoum a Baoro. Na přelomu srpna a září proběhlo školení, které vedli středoafriičtí učitelé už jen se supervizní podporou ze strany SIRIRI.

V roce 2023 je v plánu jednak monitorovací cesta a jednak realizace dalšího školení, které opět proběhne již v režii středoafriických školitelů, s finanční a supervizní podporou SIRIRI.

SIRIRI vytvořila pro podporu středoafriických školitelů dvě série výukových videí, které je možné distribuovat na flash discích. V první části autoři a výtvarníci vysvětlují filozofii programu a metodické kroky k naplnění pedagogických cílů. Druhá část slouží jako praktická ilustrace práce středoafriických školitelů z průběhu školení svých kolegů.

Ocenění programu

V červnu 2018 udělila Česká rozvojová agentura na Ministerstvu zahraničních věcí ČR v Praze neziskové organizaci SIRIRI za program Škola hrou v SAR cenu za naplňování Cílů udržitelného rozvoje OSN v Česku.

V březnu 2020 udělil Generální inspektorát národního vzdělávání v SAR souhlas k výuce podle slabikáře „YANGA TI SANGO“ a podle čítanky „Mbeti ti diko“ na základních školách. Obě učebnice vytvořila SIRIRI v rámci programu Škola hrou v SAR. To byl významný krok pro rozvoj programu, šíření vzdělávání v národním jazyce a potvrzení spolupráce mezi českou organizací SIRIRI a středoafrickými autoritami. Zároveň se reference na program Škola hrou v SAR dostala do obsáhlého vládního programu pro rozvoj školství ve Středoafrické republice na příštích deset let, který by měla spolufinancovat Světová banka.

CENY
SDGs
2018

Potřebujeme finanční podporu, abychom mohli odpovědět na velkou poptávku, kterou náš program v SAR vzbudil

Organizace SIRIRI financuje program Škola hrou v SAR většinou z darů individuálních dárců. V roce 2015 byl projekt podpořen také Francouzskou ambasádou v SAR a později i Českou rozvojovou agenturou a Velvyslanectvím České republiky v Abuji (Nigérie).

Pro financování je zásadní navazování vztahů se soukromými i firemními dárci a navazování partnerství s národními i nadnárodními institucemi.

Ze strany středoafričských učitelů zaznamenává SIRIRI rostoucí zájem o novou moderní a hlavně efektivní metodiku. Dostatečné finanční zdroje by pomohly program rozšířit geograficky, zajistit více didaktických pomůcek a podpořit realizaci dalších kurzů, které pro své kolegy organizují středoafričtí školitelé.

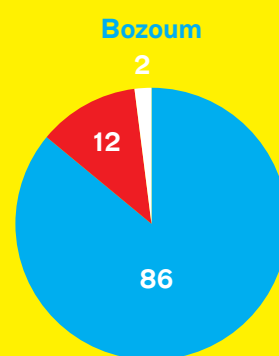
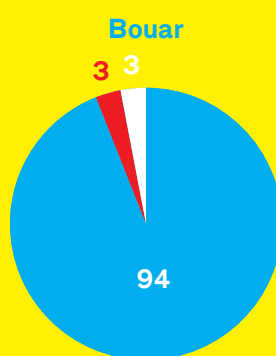

Škola hrou v roce 2019 v číslech

V roce 2019 se školení zúčastnilo celkem 239 účastníků + 25 středoafriických a 11 evropských školitelů. Do města Bozoum se sjelo 151 a do Bouar 88 účastníků. V Bozoum byli účastníci rozděleni podle specializace, v Bouar podle jejich dosavadní zkušenosti s programem.

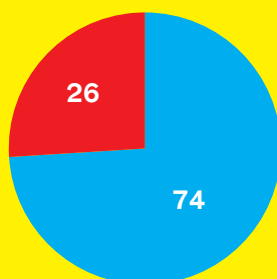
Účastníci v jednotlivých městech byli s rozdělením skupin spíše spokojeni.

Spokojenost s rozdělením do skupin (%):
ano
ne
bez odpovědi

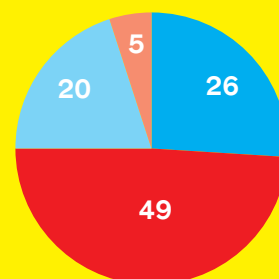

Účastníci byli převážně dospělí ve věku 30 až 40 let, většinou to byli muži.

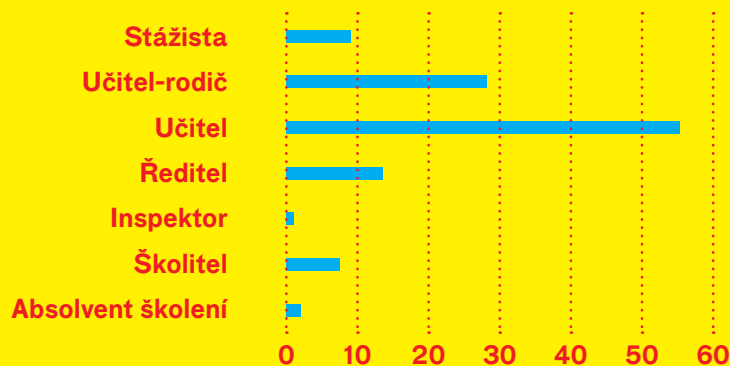
Účastníci školení (%):
muži
ženy

Věk (%):
< 30 let
31-40 let
41-50 let
51-60 let

Většina účastníků jsou učitelé. Učitel-rodič je absolvent krátkých školčích kurzů, čímž dosáhne v místní komunitě nejvyššího vzdělání. Na jeho mzdu se skládají většinou rodiče žáků. Absolvent školení (Agent d'enseignement) je vyučující, který absolvoval dvouleté školení od státu.

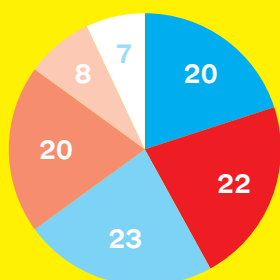

Polovina účastníků absolvovala alespoň 13 tříd. Vzdělávací systém v SAR koresponduje s francouzským. První stupeň čítá 6 tříd. Následuje druhý stupeň (4 třídy) a střední škola (3 třídy). Dohromady tedy 13 tříd.

Třídy, ve kterých učitelé vyučují, bývají velmi početné. Ve třídě s více než 50 žáky učí 65 % učitelů.

Počet žáků ve třídě (%):
 > 100
 71-99
 51-70
 31-50
 < 30
 bez odpovědi

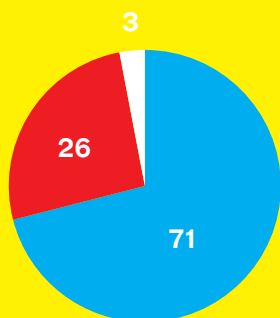

Učitelé, kteří se již zúčastnili předchozích školení, používají nejčastěji následující didaktické pomůcky.

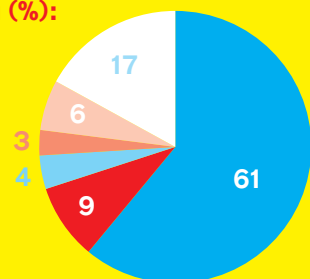

Většina se již pokouší vést výuku v sango. A z vlastní zkušenosti vnímají tento způsob výuky pozitivně.

Učíte v sango? (%):
 ano
 ne
 bez odpovědi

Výsledky žáků (%):
 lepší
 spíše lepší
 stejně
 horší
 nevím
 bez odpovědi

V roce 2021/2022 jsme se zeptali středoafriických učitelů na jejich zkušenost s programem Škola hrou v SAR. Následuje několik jejich vyjádření:

„Velice děkujeme organizaci SIRIRI za jejich podporu našich škol a nové metody učení našich žáků.“

učitel, Docko-Boziki

„Středoafriická republika potřebuje více vzdělávání ve svém školním systému. Proto je dobré pokračovat ve školeních v rámci programu Škola hrou.“

učitel, Bessane

„Program Škola hrou má dobré výsledky u našich dětí. Přáli bychom si, aby se program ještě více stabilizoval.“

učitel, Vacap

„Žáci ve vyšších třídách, kteří prošli touto metodou, mají dnes lepší výsledky než ti ostatní. Dobře rozumí výuce.“

ředitelka školy, Bouar

„Díky programu Škola hrou umí naše děti číst a psát! V sangu jim to jde mnohem lépe než ve francouzštině.“

učitel, Hay

„Vidíme, že žáci, kteří začínají se čtením a psaním v sangu, se učí mnohem rychleji než ve francouzštině. Učení je také s novou metodou více baví.“

učitel, Karaza

„Malé děti snadněji čtou texty ve svém mateřském jazyce sango. Proto v této metodě vyučujeme i nadále.“

učitelka, Baoro

„Žáci, kteří se začali učit ve svém mateřském jazyce, se učí mnohem rychleji. Didaktické pomůcky programu zobrazují věci z jejich okolí a jsou jim důvěrně známé z každodenního života. Rozumí dobře výuce, protože pracují se slovy, kterým děti rozumí. A ve škole se cítí dobře!“

školní inspektor, Bozoum

Kdo za programem Škola hrou v SAR stojí?

**V ČR tým pedagogů
a ředitelka SIRIRI Jana Škubalová**

siriri@siriri.org
<https://siriri.org/>

**V SAR středoafričtí učitelé
z okolí měst Bozoum, Bouar a Baoro
a italský misionář Aurelio Gazzera OCD**

gazzera.aurelio@gmail.com
<https://bozoum-czeck.blogspot.com/>

SIRIRI je obecně prospěšná společnost, která se od roku 2006 jako jediná nezisková organizace v České republice orientuje na rozvojovou spolupráci ve Středoafričské republice (SAR). Tato nevládní, nenáboženská a nepolitická organizace se zaměřuje na rozvoj vzdělávání, zdravotnictví a zemědělství. Ve spolupráci se strategickými partnery v SAR, kterými je mezinárodní komunita misionářů Řádu bosých karmelitánů, podpořila SIRIRI v SAR do roku 2022 projekty za více než 850 tisíc Euro. Na činnost SIRIRI a realizaci projektů přispěla také Česká rozvojová agentura a Ministerstvo zahraničních věcí České republiky.

Poděkování firmě InsightLab, s. r. o.
za zpracování dotazníkového šetření
a za podporu tohoto propagačního materiálu.

Textovou část připravil kolektiv autorů
programu Škola hrou v SAR
Fotografie: Aurelio Gazzera a archiv SIRIRI
Grafická úprava: Adéla Svobodová a Zlata Ruttkayová
Ilustrace: David Böhm a Jiří Franta
© SIRIRI, o.p.s., 2023

